

Osallisuuden edistämisen arviointi ja tutkimustulokset

Lastenkulttuurifoorumi 2022

Marko Nousiainen 1.11.2022

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

Diak DIAKONIA-
AMMATTIKORKEAKOULU
DIACONIA
UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Edistämme erityisesti heikoimmassa asemassa olevien osallisuutta

Sokra tukee ja koordinoi Euroopan sosiaalirahaston (ESR) hankkeita, jotka edistävät sosiaalista osallisuutta ja torjuvat köyhyyttä.

Virittää, verkostoi, tutkii ja viestii

Mitä osallisuus on?

Osallinen ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta.

Osallinen ihminen tulee kuulluksi itsenään ja voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin.

Osallinen ihminen pääsee osalliseksi yhteisestä hyvästä: hän voi sekä tuottaa yhteistä hyvää että pääsee nauttimaan siitä.

OSALLISUUS

- OMASSA ELÄMÄSSÄ
- YHTEISÖISSÄ JA VAIKUTTAMISEN PROSESSEISSA
- YHTEISESTÄ HYVÄSTÄ

Osallisuutta lisäävät toiminnot

Yksilön osallisuuden kokemus

Osallisuuden kokemus on toiminnan edellytys

Koherenssin tunne: Ihminen kokee, että oma toiminta on merkityksellistä. Ympäristö on hallittava ja ymmärrettävä.

Psyykkisten perustarpeiden tyydyttyminen: tunne autonomiasta, yhteenkuuluvuudesta, mahdollisuudesta osoittaa kyvykkyyttä.

Minä-pystyvyys: pärjäämisen kokemuksista rakentuva usko omaan kyvykkyyteen.

Ihminen tarvitsee näitä kaikkia, jotta hän voi tehdä hyvinvointiaan lisääviä valintoja

Tosiasialliset toimintamahdollisuudet: poliittiset oikeudet, taloudelliset ja sosiaaliset mahdollisuudet, turvallisuus, läpinäkyvyys.

Kaikille riippumatta rajoitteista: varallisuudesta, terveydentilasta, iästä jne.

Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta

Osallisuusindikaattori koostuu kymmenestä osallisuutta kuvaavasta väittämästä:

- Merkityksellisyyden kokemus
- Koetut toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet
- Kuuluminen ryhmään ja kokemus omasta asemasta yhteisössä

Osallisuusindikaattori, 10 väittämää

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Merkitse jokaisen väittämän kohdalla se vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten omaa kokemustasi.

	täysin eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	jokseenkin samaa mieltä	täysin samaa mieltä
Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä	☐	☐	☐	☐	☐
Saan myönteistä palautetta tekemisistäni	☐	☐	☐	☐	☐
Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tarpeellinen muille ihmisille	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen, että elämälläni on tarkoitus	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita	☐	☐	☐	☐	☐
Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen	☐	☐	☐	☐	☐
Koen, että minuun luotetaan	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin	☐	☐	☐	☐	☐

Osallisuusindikaattorin käyttö

- Osallisuusindikaattori lasketaan pisteyttämällä kaikkien kymmenen väittämän vastaukset yhdeksi luvuksi 0-100
- Vahva osallisuuden kokemus 75 pistettä; erittäin heikko alle 50
- Ei sidottu yksittäiseen palveluun, sairauteen, kulttuuritaustaan jne.
- Saatavilla maksutta käyttöön tutkimuksiin, arviointiin ja seurantaan.
- Indikaattori ollut mukana monissa väestötutkimuksissa: työelämän ulkopuolella olevat 2017, Finsote 2019, kouluterveyskysely 2019/2021
- Yhteydessä monenlaiseen hyvä- ja huono-osaisuuteen

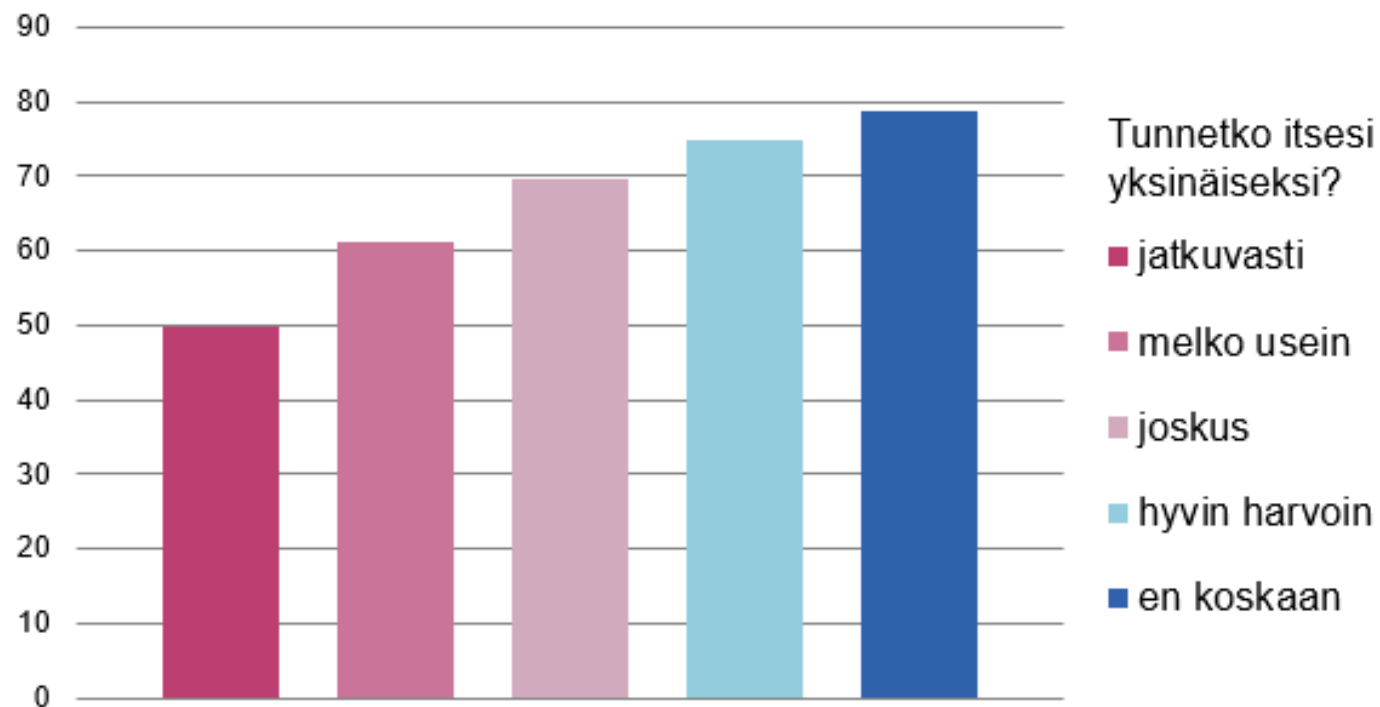
[Thl.fi/osallisuusindikaattori](https://thl.fi/osallisuusindikaattori)

Osallisuuden kokemus on matalin heillä, jotka kokevat itsensä jatkuvasti yksinäiseksi

**Osallisuuden kokemus
(osallisuusindikaattorin
keskiarvo, 0–100)
yksinäisyyden tunteen
mukaan**

Vastaajina työelämän ulkopuolella olevat työkäiset

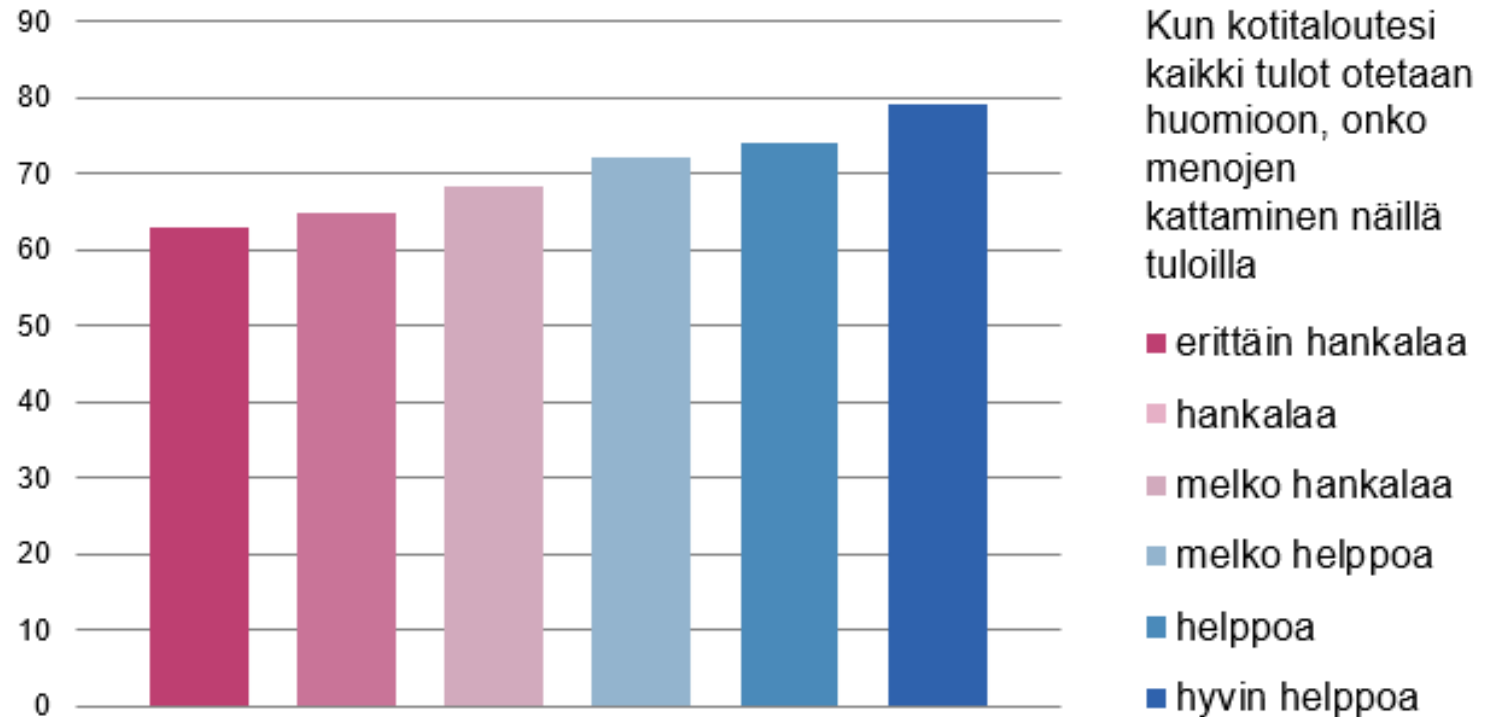

Lähde: Leemann, THL 2020

Osallisuuden kokemus on matalampi niillä, joilla kotitalouden menojen kattaminen on erittäin hankalaa

**Osallisuuden kokemus
(osallisuusindikaattorin
keskiarvo, 0–100)
erilaisissa taloudellisissa
tilanteissa olevilla**

Vastaajina työelämän ulkopuolella olevat työkäiset

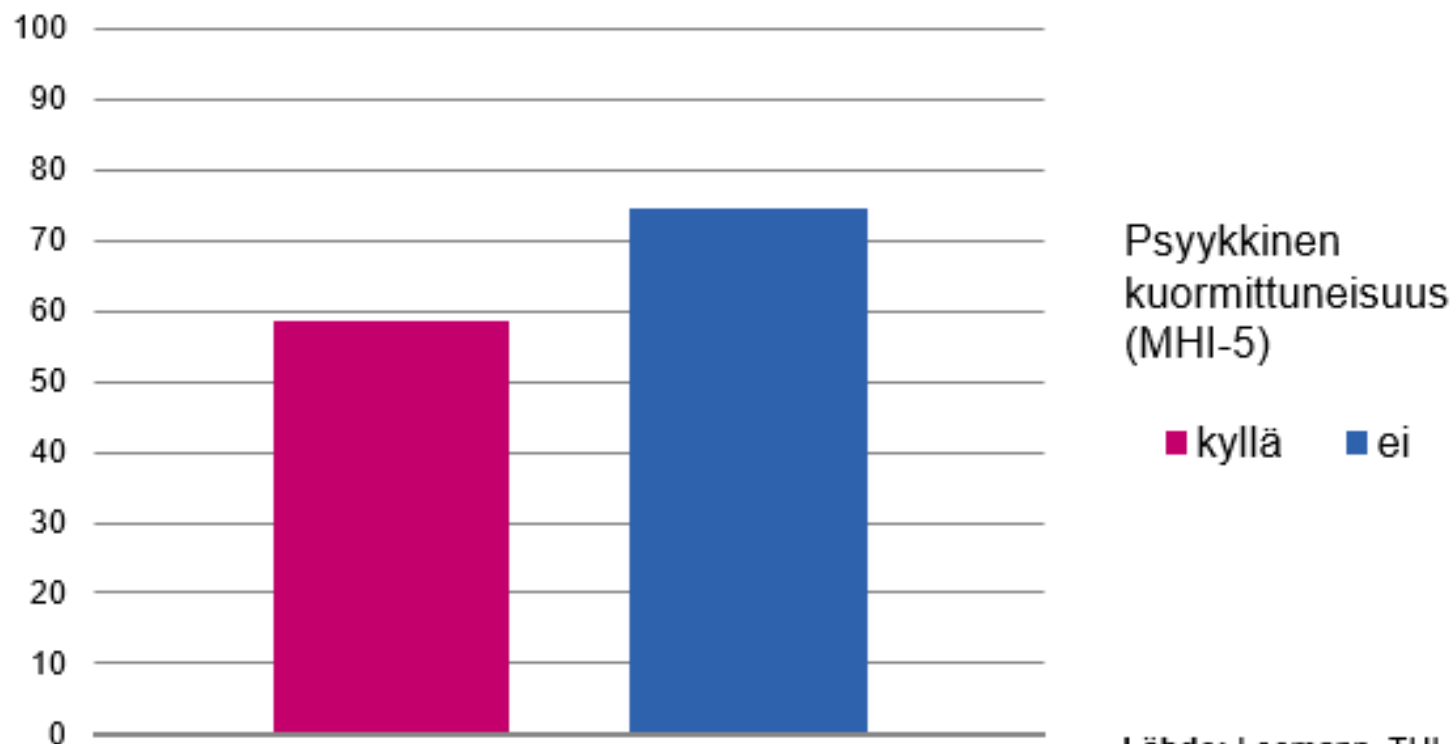
Lähde: Leemann, THL 2020

Psyykkisesti kuormittuneilla on matalampi osallisuuden kokemus

**Osallisuuden kokemus
(osallisuusindikaattorin
keskiarvo, 0–100)
psyykkisen
kuormittuneisuuden
mukaan (MHI-5)**

Vastaajina työelämän ulkopuolella olevat työkäiset

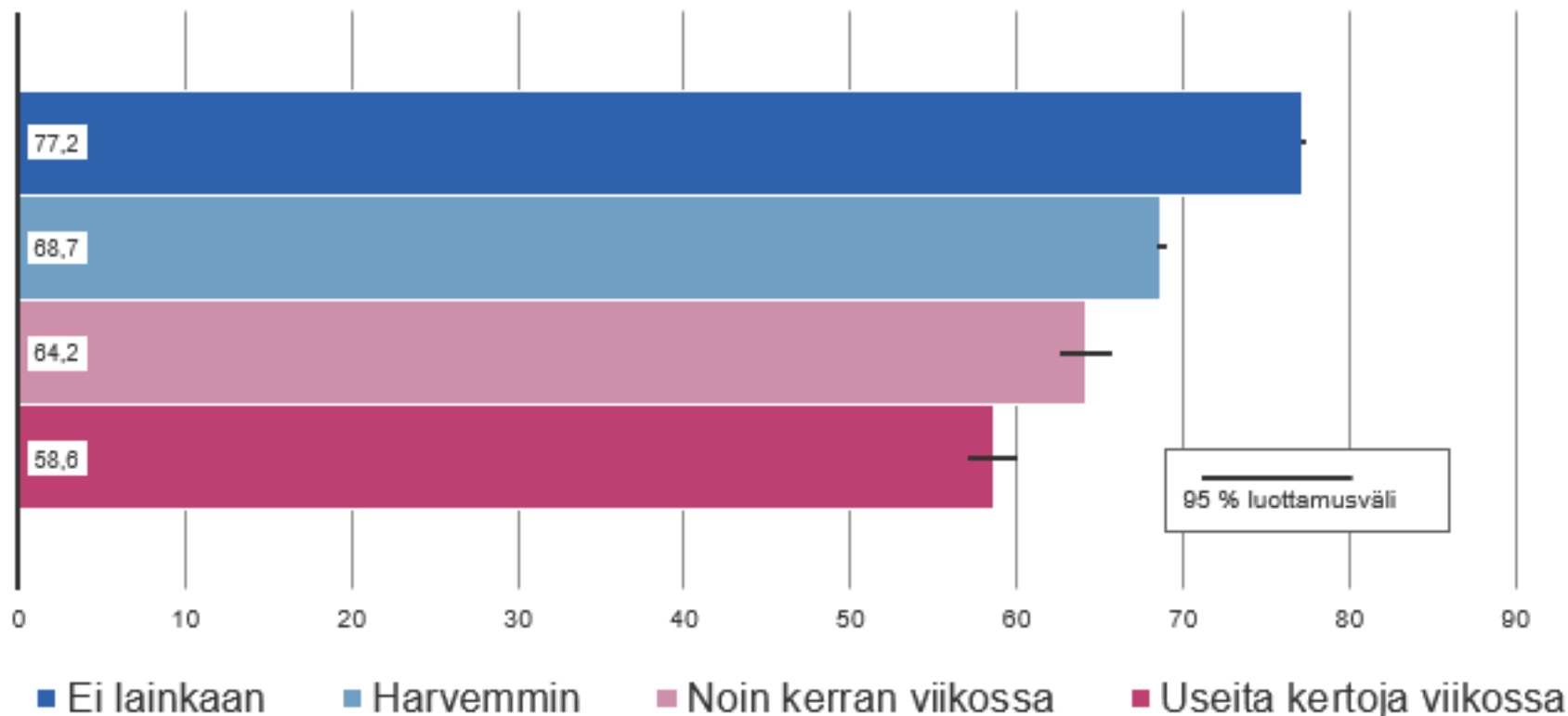
Lähde: Leemann, THL 2020

Osallisuuden kokemus oli alhaisin niillä oppilailla, jotka joutuivat useita kertoja viikossa kiusatuiksi

Osallisuuden kokemus (osallisuusindikaattorin keskiarvo 1–100) sen mukaan, kuinka usein on joutunut kiusatuksi

8. ja 9.lk

Vastaajina 8. ja 9. luokkalaiset

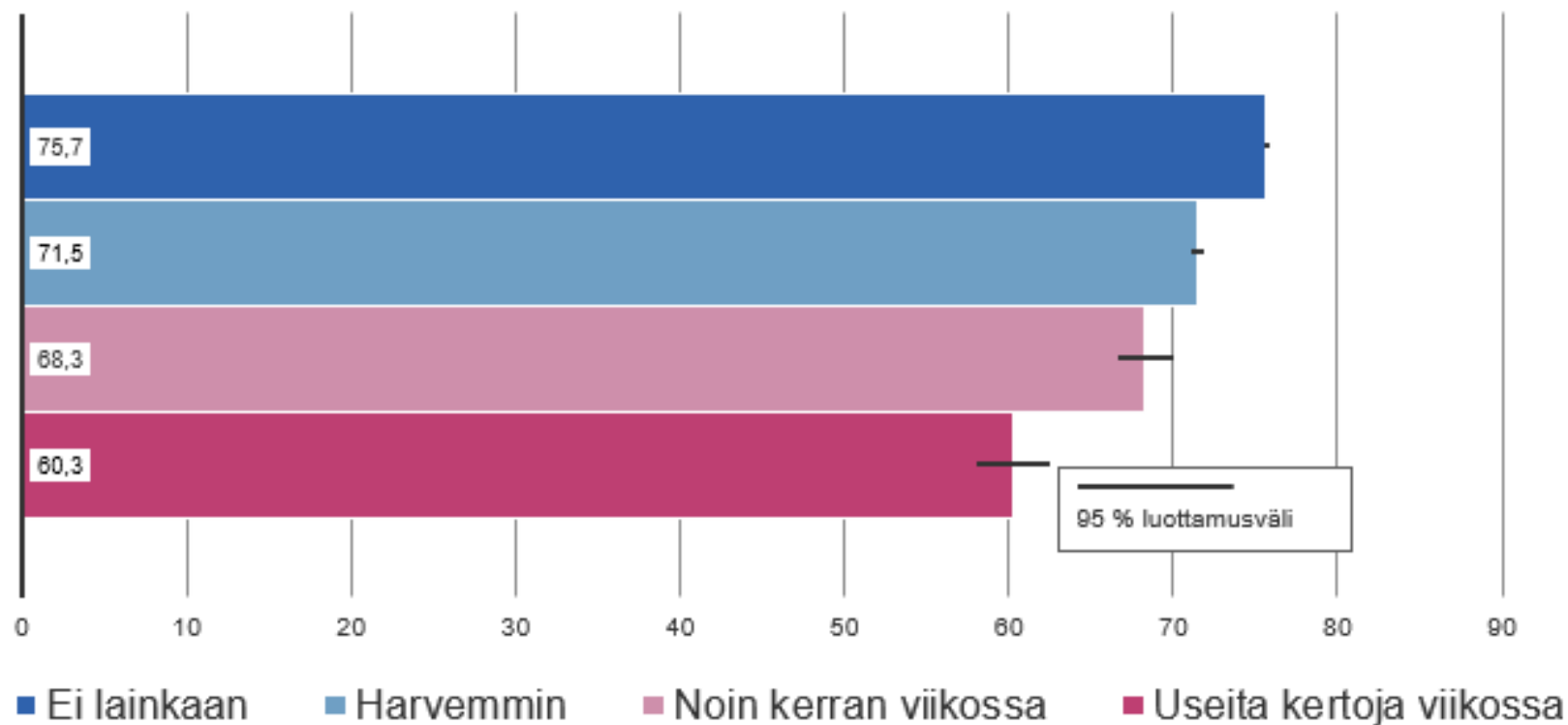
Lähde: THL, Kouluterveyskysely 2019

Osallisuuden kokemus oli sitä matalampi, mitä useammin kiusasi muita

Osallisuuden kokemus
(osallisuusindikaattorin
keskiarvo 1–100) sen
mukaan, kuinka usein on
kiusannut muita

Vastaajina 8. ja 9. luokkalaiset

8. ja 9.lk

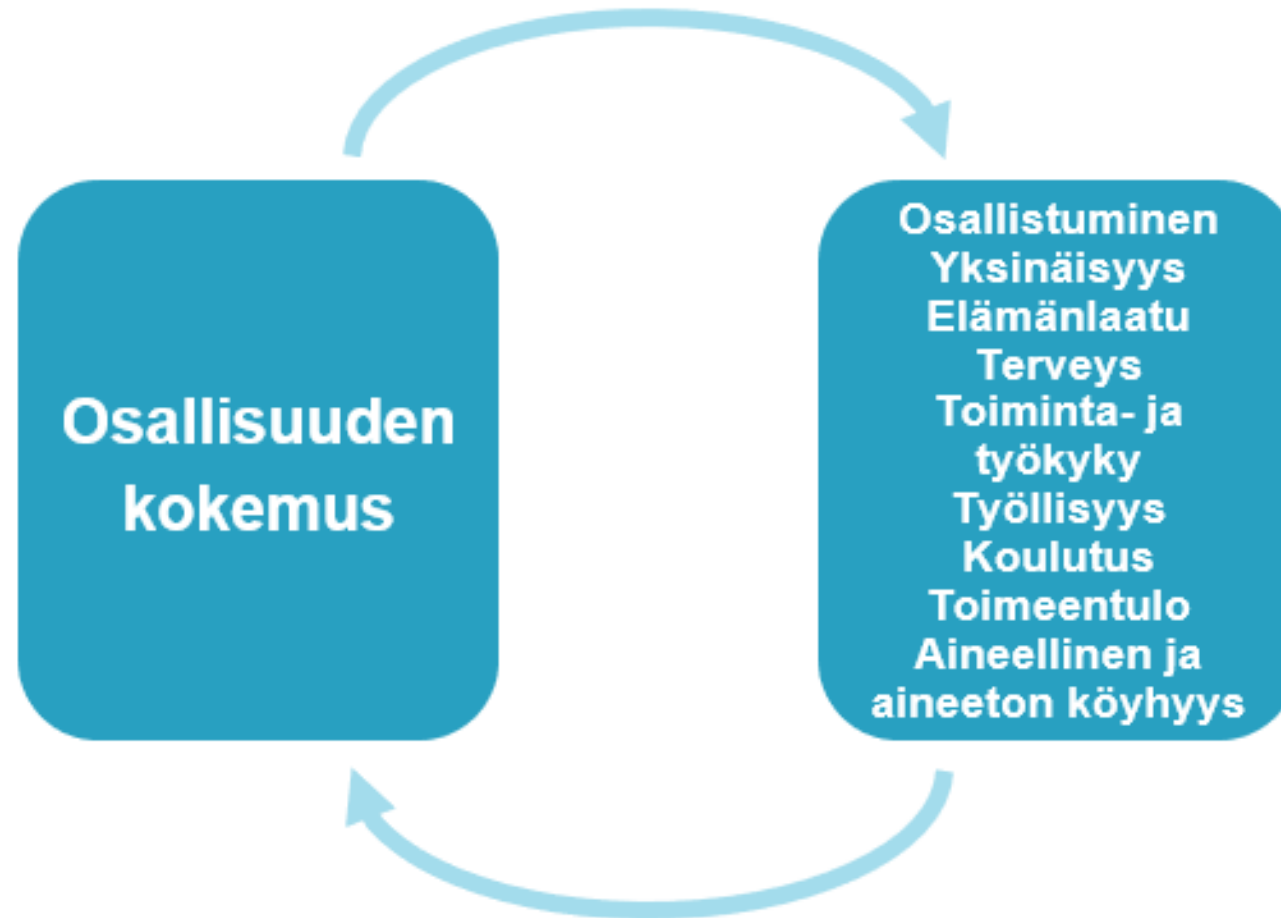
Lähde: THL, Kouluterveyskysely 2019

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Osallisuuden ja hyvinvoinnin yhteys

Kuinka osallinen olet?

Testaa osallisuutesi leikkimielisellä verkkotestillä ja selvitä samalla, mikä myyttinen metsän olento olet:

Osallisuustesti.fi

Tutkimustuloksia

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Finsoite 2019

- Edustava otos Suomen aikuisväestöstä & osallisuusindikaattori
- Suomalaisten keskiarvo: 75,2 pistettä
- Naisilla osallisuus miehiä vahvempaa: naiset 76,9 p. miehet: 73,6 p.
- Ikä vaikuttaa osallisuuteen:
 - 20-29-vuotiaat: 72,5
 - 30-39-vuotiaat: 74,2
 - 40-49-vuotiaat: 75,8
 - 50-59-vuotiaat: 76,8
 - 60-69-vuotiaat: 77,2
 - 70-78-vuotiaat: 76,3
 - 80+-vuotiaat: 72
- Työ yhteydessä osallisuuteen:
 - Työssä olevat: 78,1 p
 - Työttömät: 61,1 p. 24,5 % kokee erittäin heikkoa osallisuutta

Lähde: Leemann, L, Nousiainen, M, Keto-Tokoi A, Isola, A.M (2023)
Suomalaisten osallisuuden kokemus. Teoksessa Suomalaisten hyvinvointi 2022 (tulossa)

Nuorten osallisuus kouluterveyskyselyissä 2019 ja 2021

- Nuorten osallisuus oli 2019: 75 pistettä ja 2021: 71,8 pistettä (keskiarvot)
 - Pojat (76,3) kokevat itsensä osallisemmiksi kuin tytöt (67,8 p.) (2021)
- Korona-aikana osallisuus heikentyi. Tytöt: -4,3 ja pojat: -1,8 pistettä
- Sukupuolivähemmistöillä osallisuus heikkoa, 2019:61,4 & 2021:54,7 p.
- Eriarvoisuus heijastuu voimakkaasti nuorten osallisuuteen
 - Terveys: ero hyvää ja huonoa terveyttä kokevien välillä 39 pistettä
 - Yksinäisyyden kokemus: ero ei koskaan ja jatkuvasti kokevilla 37 pistettä
 - Perheen taloudellinen tilanne: ero hyvän ja huonon tilanteen välillä 33 pistettä
- Korona kärjisti osallisuuseroja: talous, terveys ja sukupuolivähemmistöt

Lähde: Virrankari, L & Leemann, L (2022) Nuorten osallisuuden kokemus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2019–2021. Teoksessa Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Julk 9.11.2022!

Tuettujen perhelomien vaikutukset osallisuuteen

- Osallisuuden kokemusta voi vahvistaa mm. tuetuilla lomilla
- Neljän tutkitun perheloman aikana lomalaisten (n=229) osallisuus nousi keskimäärin 69 p. -> 71 p. (viikko ennen - 4 kk jälkeen loman)
- Suurin kasvu heikkoa osallisuutta kokeneilla: +11 (p. keskiarvo)
- Tuettu perheloma edistää osallisuuden kokemusta kun se:
 - mahdollistaa arjesta poikkeavien roolien ottamisen & uusien toimintojen kokeilun
 - antaa arvokkuuden ja tasa-arvoisuuden kokemuksia huonommuutta tunteville.
 - mahdollistaa kohtaamisia muiden kanssa ja merkityksellisiä vuorovaikutussuhteita
- Jos mieli on virittynyt arjesta selviämiseen, loma voi olla käännteentekevä: uskallus hakea työpaikkaa tai muuttaa uudelle paikkakunnalle, lasten uudet harrastukset jne.

Lähde: Mäntylä, E (2020) Lomalle yhdenvertaisuuteen, THL

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Osallisuutta edistävän toiminnan arviointi

Osallisuusindikaattori arvioinnissa

- 2-vaiheinen osallisuuskysely osallisuusvaikutusten arviointiin. Vahvistuuko osallisuus? Kenellä? Kuinka paljon?
- Osallisuusindikaattorin lisäksi kysymyksiä esim.:
 - vastaajan tausta: ikä, sukupuoli, työmarkkina-asema
 - koettu hyvinvointi: terveys, elämänlaatu, taloudellinen tilanne, yksinäisyys
 - osallistuminen kansalaisvaikuttamisen erilaisiin muotoihin
 - kokemukset hyödyistä ja osallistumisesta hankkeeseen/toimintaan
- Kysymysten avulla voi vertailla eri vastaajaryhmiä. Myös muutokset hyvinvoinnissa tai kansalaisaktiivisuudessa voivat kiinnostaa.
- Katso mallilomake, jota voi soveltaa [Osallisuuskysely \(Thl.fi\)](https://thl.fi/osallisuuskysely)

Osallisuuskyselyyn vastaaminen

Aloitusslomake
toimintaan
osallistumisen
alussa

Seurantalomake
toimintaan
osallistumisen
lopussa

**Mittauspisteiden väliin jää interventio, jonka vaikutuksia tutkitaan.
Tärkeää yksilöidä osallistujien vastaukset, jotta muutoksen voi todentaa.
Mahdollisimman edustava otos arvioitavan toiminnan osallistujista.**

Laadullinen arviointi: tarinat

- Indikaattoritiedot eivät kerro vaikutusmekanismeista:
 - mistä muutokset osallisuuden kokemuksessa johtuvat
 - millaiset olosuhteet estävät tai tukevat osallisuuden vahvistumista
- Tarvitaan esim. laadullista tietoa: mikä hankkeessa tai toiminnassa on lisännyt osallistujien osallisuutta, miten ja miksi
- Mahdollista tarinoilla. Tarina on ihmiselämän tapahtumien jäsentämiseen erikoistunut ajattelumuoto
- Juoni tekee ymmärrettäväksi eritasoisia syy-seuraus-suhteita ja nivoo yksittäiset tapahtumat kokonaisuudeksi -> koherenssin tunne

Pienet onnistumistarinat on osallisuusvaikutusten arviointityökalu

- Pieni onnistumistarina: ensikäden kuvaus positiivisesta vaikutuksesta, yksittäinen osallisuutta vahvistanut kokemus
- Ideana kuulla tarinoita ja ymmärtää merkityksiä niiltä, joiden osallisuutta toiminnan on tarkoitus edistää
- Puolistrukturoitujen teemahaastattelujen avulla, luottamuksen ilmapiirissä, haastateltavan omin sanoin, pienetkin edistysaskelet huomioiden.
- Verkkosivuilla periaatteita ja ohjeita menetelmän käyttöön, hyvään haastatteluun ja haastattelurunko [Pienet onnistumistarinat \(thl.fi\)](https://thl.fi/fin/themes/20200128_pienet_onnistumistarinat)

Kenen käyttöön Pienet onnistumistarinat -työkalu soveltuu?

- Osallisuuden kokemusta edistävään toimintaan, hankkeisiin ja interventioihin
- Toimintaan, jossa on tarve ymmärtää vaikutusmekanismeja ja perustella osallisuuden edistämisen merkitystä asiakkaille.
- Hankkeiden toteuttajille, arvioijille, opinnäytteitten tekijöille jne.
- Edellyttää kuitenkin:
 - kykyä tehdä laadullista analyysiä: toteuttaa teemahaastatteluja, tulkita tavoitteita, tuloksia ja vaikutuksia
 - yhteistä kieltä osallistujien ja arvioijan kesken

Pienet onnistumistarinat: havaintoja

- Osallisuuden rakentumisessa pienilläkin kokemuksilla voi olla suuri merkitys:
 - **usko pystyvyyteen** rakentuu haastavista tilanteista selvitessä
 - arkinen vuorovaikutus erilaisten ihmisten kanssa vahvistaa tasavertaisuuden tunnetta ja **yhteenkuulumisen** mahdollisuuksia
 - kokemukset oman toiminnan hyödyllisyydestä ja positiivinen palaute muilta vahvistavat kokemusta **merkityksellisyydestä**

-> Toimijuus alkaa suuntautua kohti valoisampaa tulevaisuutta: opitaan uutta tai saadaan uusia toimintamahdollisuuksia

Lähde: Nousiainen, M. (2021) Pienet onnistumistarinat ja osallisuuden kokeminen Yhteisissä keittiöissä, Yhteiskuntapolitiikka 86(2) 155-165.

Toimijuus mahdollistuu pieni palanen kerrallaan

- Uusi suhde omiin voimavaroihin voi löytyä arkisissa toimissa:

”...on vaikka huomannu, että on kiva tehdä mehua mehumaijalla. Ja sitten laajemmin ajatellen, ni tosi iso merkitys sillä, että mä nyt oon tässä enkä vaikka kotona työttömänä. Kun tää sillai herättää oman itsensä taas eloon jotenkin, kun täällä huomaa, että, no, ehkä mä nyt en oookkaan niin surkee. **Kun silloin, kun on kotona ollu pitkään, ni kauheen epävarmaksi tulee, ja ei tiiä oikein, että mitä sitä vois tehdä. Ni nyt herää sellanen että no, ehkä mä tästä vielä jotain pystyn tekee.**”

(ESR TL 5 -hankkeen osallistujan haastattelu)

Muista nämä!

Osallisuuden kokemus on yhteydessä hyvinvointiin ja toimintamahdollisuuksiin. Yhteys on usein kaksisuuntainen.

Erot osallisuudessa kertovat eriarvoisuudesta

Osallisuutta voi edistää tuottamalla kokemuksia yhteisöllisyydestä, pärjäämisestä, arvokkuudesta tai merkityksellisyydestä ja mahdollisuus saada oma ääni kuuluville.

Osallisuuden kokemusta mitataan osallisuusindikaattorilla ja sitä voi tutkia myös laadullisesti esim. osallistujien kertomien tarinoiden avulla

Toiminnan osallisuusvaikutuksia arvioitaessa syytä todentaa

- aikaansaatu muutos osallisuuden kokemuksessa
- kuinka toiminta sai aikaan muutoksen
- millaiset kontekstitekijät ovat vaikuttaneet, ja
- miten muutos näkyy osallistujien elämässä

Lue lisää

[Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet \(Thl.fi\)](#)

[Osallisuusindikaattori \(Thl.fi\)](#)

[Osallisuuskysely – arviointityökalu ESR TL 5 -hankkeiden käyttöön \(Thl.fi\)](#)

Antonovsky, A (1996) The salutogenic model as a theory to guide health promotion. Health promotion international 11(1), 11–18.

Bandura, A (1977) “Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change.” Psychological Review 84(2), 191–215.

Deci, E & Ryan, R (2000) The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. Psychological Inquiry 11(4), 227–268.

Leemann L, Martelin, T, Koskinen S et al. (2022) Development and Psychometric Evaluation of the Experiences of Social Inclusion Scale. Journal of Human Development and Capabilities 23(3), 400–424.

Nousiainen, M (2021) Pienet onnistumistarinat ja osallisuuden kokeminen Yhteisissä keittiöissä, Yhteiskuntapolitiikka 86(2), 155–165.

Virrankari L., Leemann L. & Kivimäki H. (2020) Osallisuuden kokemus ja koulukiusaaminen: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 35/2020. THL, Helsinki

Yhteystiedot

thl.fi/sokra

Marko Nousiainen
arviointitutkija
+358295247225
marko.nousiainen@thl.fi

SOSIAALISEN OSALLISUUDEN EDISTÄMISEN KOORDINAATIOHANKE – SOKRA

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto